

2. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 року № 3781-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 11, ст. 50.

3. Інструкція про порядок використання правоохоронними органами України інформаційної системи Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора, Національного антикорупційного бюро України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 17 серпня 2020 року № 613/380/93/228/414/510/2801/5. Режим доступу: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0849-20#Text> (дата звернення 26.02.2021).

4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651 – VI. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88.

5. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Режим доступу: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення 23.02.2021).

6. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131

7. Шай Р. Я. Роль і місце правоохоронних органів у правовій державі. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*, №2, 211 рік, с.496-508.

ВТЯГНЕННЯ У ПРОТИПРАВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СПОСІБ ПРОВОКАЦІЇ ДО ВЧИНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Романова О. І.

*кандидат юридичних наук, доцент,
т.в.о. завідувача кафедри організації досудового розслідування
факультету № 1*

Криворізького навчально-наукового інституту

Донецького юридичного інституту

Міністерства внутрішніх справ України

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

Закріплені в Конституції України правові основи для утворення, розвитку і захисту громадянського суспільства в Україні створюють реальні можливості для захисту прав людини і громадянина. Формування

правової держави, побудова громадянського суспільства в нашій державі неможливі без надійного правового захисту кожної особи, забезпечення прав та свобод людини і громадянина. Відповідно до ст. 3 Конституції України «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю». Але права та свободи людини і громадянина не існують ізольовано, вони знаходяться в тісному зв'язку і взаємозалежності з багатьма правовими і соціальними інститутами. У зв'язку з цим сучасна кримінально-правова політика орієнтує законодавство та правозастосовну практику на подальше поглиблення диференційованого підходу до застосування кримінальної відповідальності та покарання як засобу протидії злочинності. Це, у свою чергу, потребує вдосконалення кримінального законодавства як в цілому, так і окремих його інститутів, вирішення гострих питань. Одним з таких гострих і найменш досліджених питань є кримінальна відповідальність за провокацію кримінальних правопорушень. Сучасне кримінальне законодавство не містить належної правової бази для протидії таким діям, оскільки Кримінальний кодекс України в Особливій частині встановлює відповідальність тільки за провокацію підкупу (ст. 370 КК), тобто «дії службової особи з підбурювання на пропонування, обіцянку чи надання неправомірної вигоди або прийняття пропозиції, обіцянки чи одержання такої вигоди...», як спеціального виду кримінального правопорушення у сфері службової діяльності, а в рамках вивчення Загальної частини аналізується в рамках вивчення спеціальних питань відповідальності за співучасть у кримінальних правопорушеннях.

Низка статей Особливої частини КК України в своїх диспозиціях передбачають термін «втягнення», під яким розуміється своєрідний спосіб «залучення» особи до вчинення кримінального правопорушення, зайняття злочинною або іншою суспільно небезпечною діяльністю. Наприклад, втягнення до зайняття проституцією (ст. 303 КК), втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність (ст. 304 КК). Разом з тим у кримінально-правовій літературі та судовій практиці відсутня єдність поглядів щодо тлумачення терміну «втягнення» особи до вчинення кримінального правопорушення.

Пленум Верховного Суду України, розуміє під втягненням особи до злочинної діяльності виключно співучасть у вигляді підбурювання. Зокрема, у п. 5 ППВСУ «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність» від 27.02 2004 р. № 2 зазначено, що «під втягненням неповнолітнього у злочинну діяльність слід розуміти певні дії дорослої особи, вчинені з будь-яких мотивів і пов'язані з *безпосереднім впливом на неповнолітнього з метою викликати у нього рішучість взяти участь в одному чи декількох злочинах*». Втягнення,

згідно з постановою, може здійснюватися за допомогою: 1) фізичного насильства (заподіяння тілесних ушкоджень, мордування, катування тощо) і (або) 2) психічного впливу (погроза застосувати насильство, завдати матеріальних збитків, зганьбити в очах однолітків і товаришів, позбавити повсякденного спілкування, переконання, залякування, обману тощо). Таким чином ППВСУ фактично ототожнює втягнення зі схилянням особи до участі у кримінальному правопорушенні, тобто з її підбурюванням до вчинення кримінального правопорушення.

Така позиція занадто обмежує можливі випадки втягнення особи до протиправної діяльності. Більш доцільно розгляди втягнення у двох формах:

1) як *конкретизоване*, що полягає або у схилянні особи до участі у задуманому кримінальному правопорушенні, як співвиконавця чи пособника (можливо й організатора), або у формуванні у особи самостійного умислу на вчинення певного діяння;

2) як *неконкретизоване*, коли дії особи є пропагандою злочинного способу життя, вербуванням нових прихильників злочинного світу, що хоча й забезпечує поповнення злочинних рядів, але не спрямоване на залучення особи до вчинення конкретного кримінального правопорушення.

Дійсно, остання форма втягнення не охоплюється співучастю у вигляді підбурювання. Але, безперечно, вказані дії повинні отримувати самостійну правову оцінку, як втягнення неповнолітніх (якщо мова йде про таких осіб) до заняття протиправною та злочинною діяльністю або іншою антигромадською діяльністю.

Якщо втягнення у протиправну діяльність припускає завжди тільки безпосередній вплив на свідомість та волю особи з метою її залучення до кримінального правопорушення, то втягнення у протиправну діяльність з використанням провокаційних засобів можуть характеризуватися виключно завуальованим впливом на психіку особи і характеризуватися створенням будь-якої обстановки, що на думку провокатора здатна викликати вчинення кримінального правопорушення особою, яка провокується.

За своїм обсягом провокаційна діяльність може охоплювати досить широке коло способів, що пов'язані зі створенням об'єктивно-предметних умов, що викликають вчинення якого-небудь кримінального правопорушення. Створити такі умови можна шляхом схиляння особи до вчинення кримінального правопорушення (тобто вчинення підбурюваних дій), шляхом організації вчинення відповідного кримінального правопорушення (виконання функцій організатора), шляхом втягнення особи до вчинення кримінального правопорушення,

а також шляхом іншого залучення особи до кримінального правопорушення.

Усі перелічені способи провокаційної діяльності є ніщо інше як створення відповідних умов, спрямованих на збудження у особи наміру вчинити кримінальне правопорушення та реалізації цього наміру при вчиненні кримінального правопорушення. Провокатор для досягнення власної мети може обирати такі шляхи впливу на свідомість та волю спровокованої особи, щоб взагалі уникнути будь-якого спілкування з останньою. З точки зору кримінального процесу дуже складно довести таку протиправну діяльність. Водночас, не можна формулювання кримінально-правових положень ставити у виключну залежність з труднощами процесуального доказування кримінальної протиправної діяльності особи.

Аналіз законодавчих положень, а також теоретичних вчень щодо провокації дозволяє стверджувати, що як кримінальний закон, так і більшість науковців обмежують провокацію створенням обстановки, що викликає тільки виконання об'єктивної сторони кримінального правопорушення. Тому і закон, і теорія кримінального права пов'язують провокаційну діяльність тільки з провокацією дій виконавця кримінального правопорушення. Майже усі дослідники інституту співучасті зазначають, що підбурити до вчинення кримінального правопорушення можна не тільки виконавця, а й інших співучасників (організаторів, пособників, і, навіть, підбурювачів (так зване опосередковане підбурювання)). Але чи можна спровокувати особу не на виконання кримінального правопорушення, а на співучасть у такому кримінальному правопорушенні? Звичайно можна! Але таке положення, існуюче на теперішній час, нажаль суттєво обмежує можливість визнання певних дій, як провокаційних.

Тому, є доцільним важити що спровокувати можна не тільки безпосереднє вчинення кримінального правопорушення, а й участь у такому кримінальному правопорушенні шляхом втягнення у протиправну діяльність з використанням провокаційних заходів.

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.

2. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 27.02.2004 р. «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність» // Вісник Верховного Суду України. – 2004. – № 4. – С. 16-19.

3. Таганцев Н.С. Русское уголовное право. Т. 1. – Тула: Автограф, 2001. – С. 592.